

Nr 15.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredning om finansieringsproblemen inom hantverk och småindustri.

I två inom riksdagen väckta, till bankoutskottet hänvisade likalydande motioner, nr 299 i första kammaren av herr *Lodenius m. fl.* samt nr 373 i andra kammaren av herr *Pettersson i Dahl m. fl.*, har hemställts, att riksdagen måtte besluta att dels i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om finansieringsproblemen inom hantverk och småindustri i enlighet med de synpunkter, som i motionen I: 250 framhållits, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att vid utformningen av de kreditpolitiska åtgärderna småförtagsamheten inom hantverk och industri inte kommer att missgynnas i förhållande till större företag.

Beträffande motiveringen för motionerna får utskottet hänvisa till motionen I: 250.

Över motionerna har i vederbörlig ordning yttrande inhämtats från *fullmäktige i riksbanken* och *kommerskollegium*, varjämte *Sveriges industriförbund*, *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation*, *Svenska bankförbundet*, *Svenska sparbanksföreningen*, *AB Industrikredit* och *Svensk industriförening* beretts avgiva yttrande i ärendet.

Vad först angår frågan om ifrågasatt utredning av hantverkets och småindustriens finansieringsproblem förklarar *fullmäktige i riksbanken* sig icke vilja motsätta sig att denna utredes. Fullmäktige erinra emellertid om att frågan vid flera tidigare tillfällen varit föremål för utredningar. Det har därvid understrukits, att kreditbehovet främst gäller småförtagsamhetens anläggnings- och/eller förlagsfinansiering. För att skapa möjligheter att genom en vidgad långivning genom bankerna tillgodose detta kreditbehov, ha 1949 års banklagssakkunniga i sitt förslag till lag om bankrörelse föreslagit vissa lättnader beträffande bankbolags möjligheter att utlämna blankokrediter och tidsbundna lån. Fullmäktige anse också, att man främst bör söka att inom ramen för det bestående kreditväsendet finna lämpliga och differentierade låneformer för småförtagsamhetens kreditbehov. Att i dagens läge tillgodose detta behov genom en utökad statlig direkt kreditgivning eller genom en statlig kreditgarantivning inger betänkligheter. Fullmäk-

tige framhålla i detta sammanhang, att småföretagsamheten icke kan få bli ett självändamål på så sätt, att man tillskapar stödformer, som skulle konservera en företagsamhet som eljest skulle sakna kommersiella, tekniska och ekonomiska förutsättningar att fortleva.

Ur *Svenska bankföreningens* yttrande torde följande få återgivas:

Affärsbankerna äro sedan gammalt de ojämförligt största långivarna till småföretagare. Bankerna ha alltid intagit en positiv inställning till denna låntagarkategori, beroende å ena sidan på insikten om dess betydelse för näringslivets differentiering och förnyelse, å andra sidan på dess allmänna pålitlighet som utlåningskunder. I själva verket torde under normala tider framställningar om kredit av förevarande slag i stort sett bli avvisade endast när lånesökanden måste befaras sakna personliga kvalifikationer att med framgång driva sitt företag eller företaget bortsett därifrån med hänsyn till sin beskaffenhet får antagas icke bli räntabelt. De formella svårigheter, som till följd av gällande lagbestämmelser stundom må ha mött för bankerna att lämna mindre företag kredit på önskade villkor, kunna förväntas inom en ej avlägsen framtid bli undanröjda i enlighet med förslag av 1949 års banklagssakkunniga.

Vid nu angivna förhållanden finns enligt bankföreningens mening icke skäl att ånyo företaga en utredning beträffande finansieringsproblemen inom hantverk och småindustri. Emellertid synes anledning föreligga att uppmärksamma ifrågavarande problem ur en annan synvinkel. En sund finansiering av ett företag förutsätter, att dess ägare i rörelsen satsat visst eget kapital, vars lämpliga storlek varierar efter omständigheterna i varje särskilt fall. Om penning- och skattepolitiken ogynnsamt påverkar det enskilda sparandet, blir det efter hand allt mera sällan som denna förutsättning kan uppfyllas. Vid krympande tillgång på kapital hos enskilda personer minska särskilt möjligheterna att starta nya företag samt att bevara små och mellanstora företag, vilka senare speciellt äventyras genom stora uttag för arvs- och kvarlåtenskapsskatt vid ägarnas frånfälle. Här avsedda företagares möjligheter att tillskjuta och låta i rörelsen kvarstå eget kapital av önskvärd storlek förtjäna enligt bankföreningens mening större uppmärksamhet än frågan om tillförsel av främmande kapital till deras företag.

Svenska sparbanksföreningen uttalar, att den icke har något att erinra mot att småföretagsamhetens finansieringsfrågor bli föremål för undersökning. Föreningen framhåller, att när det gäller lokala kreditbehov en decentraliserad långivning — exempelvis genom de huvudsakligen lokalt verksamma sparbankerna — har stora fördelar framför en mer eller mindre direkt statlig finansiering. Centrala avgöranden i lånefrågor av denna typ medföra en betydande administrativ omgång. Tillgodoseende av krav på statliga stödåtgärder för vissa kreditbehov föder också lätt liknande krav på andra områden.

Slutligen påpekar föreningen, att kreditgivning till hantverk och småindustri länge varit en av sparbankernas viktigare verksamhetsgrenar och

för sparbankerna framstår som en för dem naturlig uppgift även för framtiden.

Styrelsen för *AB Industrikredit* förklarar i sitt yttrande, att den icke kan förorda kreditinstitutets medverkan vid en utlåningsverksamhet för vilken de grundläggande principerna skulle helt skilja sig från dem som gälla för dess hittillsvarande utlåning.

Kommerskollegium framhåller att det med hänsyn till det utredningsmaterial som redan föreligger från tidigare utredningar och de inom handelsdepartementet pågående undersökningarna rörande hantverkets och småindustriens rationalisering och finansiering knappast är påkallat att dessa frågor göras till föremål för en ytterligare särskild utredning.

Kollegium lämnar även en redogörelse för utlåningsverksamheten från statens hantverkslånefond, vilken särskilt omnämns i motionen I: 250. Kollegium framhåller i detta sammanhang i huvudsak följande:

Låneverksamheten måste i regel bli av tämligen begränsad omfattning på grund av de bestämmelser som gälla för fonden.

Lånen äro nämligen i första hand avsedda för yrkessakkunniga hantverkare eller mindre företagare; sökande som kunna erhålla lån i bank eller annan enskild låneinrättning komma i allmänhet icke i fråga till erhållande av lån. Dessutom äro lånebeloppen, maximerade till *för förlagslån* i regel 3 000 kronor, i vissa fall dock 5 000 kronor, för *maskinanskaffningslån* 10 000 kronor och för *verkstadslån* till uppförande eller ombyggnad av verkstadslokaler 10 000 kronor. Då verkstadslån icke sökas i någon större omfattning på grund av bl. a. lånebeloppets begränsade storlek komma lånen att i allmänhet i genomsnitt ej ligga högre än mellan 6 000 och 8 000 kronor. Under 5-årsperioden 1943—1947 utlämnades sålunda 195 lån till ett belopp av 1 191 450 kronor motsvarande i genomsnitt 39 lån à 6 100 kronor och andra 5-årsperioden 1948—1952 291 lån till ett belopp av 2 118 275 kronor motsvarande i genomsnitt per år 58 lån à 7 300 kronor. Fördelat på de olika åren under senaste 5-årsperioden utgjorde långivningen:

År	Antal	Belopp	Kr/lån
1948	54	448 050	8 300
1949	41	290 550	7 100
1950	71	442 850	6 200
1951	50	336 425	6 700
1952	75	600 400	8 000

Kollegium har tidigare framfört förslag om sådan ändring av bestämmelserna för hantverkslånefonden att kollegium — med hänsyn till att företagarföreningar med kreditgivning ej finnes i alla län — bleve i tillfälle att bevilja lån efter ungefärligen likartade grunder, som gälla för lån från företagarföreningar. Låneärendena skulle sålunda utredas av föreningarna, vilka därefter hade att med eget yttrande insända handlingarna till kollegium för slutligt avgörande.

Statens hantverkslånefond har under år 1936, efter sammanslagning med lånefonden för ackordslån och förlagslån åt hantverkare, haft ett kapital av i runt tal 1 600 000 kronor. Då fondens medel den 1 januari 1953 så när som på 10 000 kronor voro helt tagna i anspråk, kan utlåningen endast ske i den mån återbetalningar göras på utestående lån. Långivningen från fonden under innevarande år beräknas under sådana omständigheter kunna komma att uppgå till omkring 350 000 kronor, eller något mer än 20 procent av fonden.

Kollegium vill slutligen framhålla att även om bättre kreditmöjligheter kunna ordnas för hantverk och småindustri torde hantverkslånefonden komma att vara av värde för de mindre företagare, som fonden redan från början varit avsedd för. Med hänsyn härtill anser kollegium det önskvärt att fonden kunde tillföras ytterligare medel och förslagsvis ökas till 2 000 000 kronor. I avvaktan emellertid på resultaten av här nämnda tidigare utredningar och 1949 års banklagskommittés arbete har kollegium ej förut ansett sig böra begära förstärkning av lånefonden, något som kollegium ej heller anser sig nu böra påkalla med hänsyn till pågående undersökningar inom handelsdepartementet rörande hantverk och småindustri. Kollegium förutsätter dock att vid de inom handelsdepartementet pågående undersökningarna frågan om hantverkslånefondens ställning blir föremål för departementets uppmärksamhet.

Sveriges industriförbund och *Sveriges hantverks- och småindustriorganisation* finna att ytterligare särskild utredning icke är motiverad med hänsyn till tidigare företagna utredningar.

Svensk industriförening förklarar däremot att den med största tillfredsställelse skulle hälsa tillkomsten av en sådan utredning som motionärerna föreslagit. Beträffande de av motionärerna diskuterade formerna för ett kreditstöd åt småföretagsamheten vill föreningen icke föregripa en önskad utrednings arbete utan hoppas att därest en sådan blir tillsatt dels få återkomma med detaljerade förslag i detta hänseende, dels även få med en representant i utredningen. Föreningen framför dock redan nu den åsikten, att statliga kreditgarantier förmodligen är den rationellaste och mest praktiska formen.

Beträffande det av motionärerna framförda önskemålet om kreditpolitikens utformning har *Svensk industriförening* förklarat, att den upprepade gånger påpekat, att de kreditpolitiska åtgärder av olika slag, som vidtagits, t. ex. genomförandet av kreditrestriktionerna genom överenskommelsen med bl. a. affärsbankerna, investeringsavgiften m. m., genom sin schablonmässiga struktur träffat småföretagsamheten hårdast, ja till och med utgör ett hot mot dess livsnerv samt rest ett olyckligt och för framtiden illavarslande hinder för uppkomsten av nya företag, det sistnämnda den viktigaste förutsättningen för ett näringslivs fortsatta sundhet och utveckling. De små företagen ha ju icke tillgång till de storas kapitalresurser och

måste ersätta sin brist på nödigt rörelsekapital genom i viss mån självfinansiering, men huvudsakligen genom upplåning av erforderliga medel. På grund härav bli verkningarna av kreditpolitiska åtgärder, där genom särskilda uppmjukningar småföretagens svåra ställning icke beaktas och underlättas, uppenbarligen orättvisa mot dessa och bidraga till att ställa småföretagen i beklagansvärd och missgynnad ställning i förhållande till de stora företagen. Föreningen har därför konsekvent i sitt ställningstagande till kreditpolitiska åtgärder av olika slag med nyssnämnda förhållanden för ögonen hävdad, att industriföretagare med en årsomsättning understigande 1 miljon kronor borde beredas lättnader i olika avseenden, så att den eller den kreditpolitiska åtgärden icke skulle ställa ifrågavarande företagare i ett uppenbart missgynnad förhållande gentemot större företag. Det är givet, att ifrågavarande omsättningsvärde såsom gräns uppåt vid definierandet av begreppet småföretag är grovt dragen och att andra och bättre gränsdragningar kunna göras, men i stort torde detta värde kunna tjäna såsom lämplig avvägningsspunkt.

I denna fråga uttalar *fullmäktige i riksbanken* följande:

De svårigheter för näringslivet som äro oundvikliga följer av kreditrestriktionerna och konjunkturavmattningen ha givetvis även småföretagsamheten kännning av. Överenskommelserna mellan riksbanken och kreditinstituten innebära huvudsakligen att en allmän kreditrestriktivitet skall iakttagas. Kreditinstituten äga frihet att inom ramen för de allmänna riktlinjerna efter eget bedömande fördela tillgängliga krediter. Motionärerna ha icke förebragt några omständigheter, som skulle tyda på, att kreditrestriktionerna i tillämpningen skulle ha inneburit, att större företag skulle gynnas på bekostnad av småföretagsamheten. Fullmäktige vilja bestämt laga avstånd från att direktiven för kreditpolitiken, utöver vad som redan skett, skulle ytterligare utbyggas med direktiv, som skulle innebära en selektiv kreditkontroll för prioritering av småföretagsamhetens kreditbehov.

Även *Svenska bankföreningen* uttalar att hitintills tillämpade kreditrestriktioner näppeligen kunna sägas ha missgynnad de mindre företagen. Visserligen måste restriktionerna påverka creditsituationen för dem lika väl som för de större företagen. Men det kan på goda grunder antagas, att restriktionerna snarare varit mindre kännbara för småföretagarna, eftersom det här gäller relativt begränsade kreditbehov. En annan sak är, att den allmänna ekonomiska situationen naturligen lett till en särskilt noggrann granskning av kreditvärdigheten hos lånesökandena och deras företag.

Utskottet. Hantverkets och småindustriens finansieringsfrågor ha under senare år vid flera tillfällen varit föremål för offentliga utredningar, se-

nast av småföretagsutredningen (SOU 1946: 22 och 40). Även inom handelsdepartementet har frågan uppmärksamats, och den torde ånyo komma att upptagas till prövning i samband med pågående granskning av företagarföreningarnas verksamhet. Utskottet, som delar den av motionärerna uttalade uppfattningen om betydelsen av att hantverkets och småindustriens finansieringsproblem ägnas uppmärksamhet, förutsätter att utredningsarbetet bedrivs med skyndsamhet och att av motionärerna uttalade önskemål i samband därmed bliva närmare prövade. Finansieringsfrågorna torde även komma att ägnas uppmärksamhet vid prövningen av 1949 års banklagssakkunnigas betänkande samt de förslag som under året väntas komma att framläggas av pågående utredningar om sparbankernas och jordbrukskreditkassornas verksamhet.

Äberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 299 och II: 373 må anses besvarade genom vad utskottet ovan anført.

Stockholm den 21 april 1953.

På bankoutskottets vägnar:

FRANS SEVERIN.

Närvarande:

från f ö r s t a kammaren: herrar Ewerlöf, Sundvik, Fahlander, De Geer, Johannesson, Boo*, Eliasson och Wehtje*;

från a n d r a kammaren: herrar Severin i Stockholm, Schmidt, Nilsson i Landskrona*, Sköldin*, Gustafson i Göteborg, Gavelin*, Jönsson i Rosshol* och Nordqvist i Karlskoga.

* Ej närvarande vid justeringen.